

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ SİVAS KONSOLOSLUĞU RAPORLARINA GÖRE 19. YÜZYIL SONLARINDA SİVAS VE HAVALİSİNDE EKONOMİK VE SOSYAL HAYAT (1887-1893)¹

Osman Kubilay GÜL

Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, kubilaygul@gmail.com

Öz

19. yüzyıl sonlarına gelindiğinde Osmanlı Devleti için hemen hemen hiçbir alanda işler iyi gitmemektedir. Özellikle idari ve ekonomik sistemdeki bozulmalar, Anadolu'da yaşayan halkı ciddi manada olumsuz etkilemiştir. Böyle bir dönem içerisinde Anadolu'nun her yerinde misyonerlerin çalışmalar yaptığı, yabancı devletlerin konsolosluklar kurduğu görülmektedir. Sivas Vilayeti dâhilinde çalışan misyonerlerin işini kolaylaştırmak ve bölgede ticareti çıkar elde etmek için 1886'da Amerika Birleşik Devletleri tarafından Sivas konsolosluğu açılmıştır. 1886-1906 tarihleri arasında faaliyet gösteren konsolosluk, özellikle ilk beş yılında Sivas ve havalisinin ekonomik ve sosyal hayatı ile ilgili önemli raporlar hazırlamıştır. Raporlarda, ticari hayat, tarım ve hayvancılık, giyim kuşam, çalışma hayatı, maden yatakları, ulaşım gibi pek çok konuda bilgi yer almaktadır. Sivas'a dışardan gelip, içerden bakan konsolosların gerek Osmanlı idari sistemi, gerekse Sivas halkının yaşam tarzı hakkında, sosyal hayata dair önemli bilgiler vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sivas, Amerika Birleşik Devletleri, sosyal hayat, ekonomik hayat.

ECONOMIC AND SOCIAL LIFE IN SIVAS AND IN THE NEIGHBOURHOOD AT THE END OF THE 19TH CENTURY ACCORDING TO THE REPORTS BY SIVAS CONSULATE OF UNITED STATES OF AMERICA (1887-1893)

ABSTRACT

Through the end of the 19th century, The Ottoman Empire was having troubles in almost every aspect. Especially, the deterioration in the administrative and economic system had severe and adverse effects on the people living in Anadolu. In such a period, missionaries were working actively in all parts of Anadolu and Foreign States were opening up new consulates. In 1886, American Consulate in Sivas was established so as to make things easier for the missionaries working in Sivas and to benefit from the trade in the region. The consulate was active between the years 1886-1906, and especially during the first five years the consulate prepared important reports about the economic and social life in Sivas. These reports gathered many information on various topics such as trade, agriculture, husbandry, clothing, working-life, mineral deposit and transportation. Outsider consulates who came to examine Sivas inform us about the administrative structure in Ottoman Empire, life-styles of the people in Sivas and the social life.

Keywords: Sivas, United States of America, social life, economy/ economic life.

¹ Bu makale Cumhuriyet Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu Başkanlığı tarafından EĞT-41 nolu proje ile desteklenmiştir.

GİRİŞ

Osmanlı-Amerika ilişkileri, Amerika Birleşik Devletleri'nin kurulmasından önceye dayanmaktadır. Amerika kıtası, keşfedilmesinden kısa bir süre sonra dünya ticaretinin önemli merkezlerinden biri hâline gelmiştir. Kâşiflerin kıtaya ulaşmasından sonra, eski dünya tarafından bilinmeyen sebze-meyvenin yanı sıra, zengin maden yatakları da ilginin bu kıtaya yoğunlaşmasına neden olmuştur.

Ticari faaliyetlerin yoğunluğu, Amerika kıtasında Avrupalılar tarafından kurulan kolonilerin dikkatini Akdeniz'e çekmiştir. İngiltere'nin denizlerdeki üstünlüğü ve Osmanlı Devleti tarafından verilmiş imtiyazlar nedeniyle, kolonilerin ticaret gemileri ilk olarak, İngiltere bayrağı ile Osmanlı Devleti'nin limanlarını ziyaret etmiştir. XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Akdeniz'e kıyısı bulunan ülkelerle yaptıkları ticaret daha da gelişmiştir (Kurat, 1964: 175).

Kolonilerin bağımsızlık mücadelesine girişmesi, Amerika gemilerinin İngiltere bayrağı ile ticaret yapmalarının önüne geçmiştir. ABD gemileri, Garp Ocakları tarafından rehin alınmış ve mürettebat için fidye istenmeye başlamıştır. ABD ilk olarak kendi gemilerini koruma yolunu tercih etmişse de başarısız olmuştur (Naval Documents Related to the United States Wars with the Barbary Powers, 1939: siii). Bunun üzerine anlaşma yoluna giden ABD, başkan Benjamin Franklin'in isteği doğrultusunda 7 Mayıs 1784'te Paris elçisi Thomas Jefferson ve Londra elçisi John Adams, çeşitli devletlerle dostluk ve ticaret anlaşmaları yapmak için görevlendirilmişlerdir. Elçilerin görüşeceği devletler arasında Osmanlı Devleti de bulunmaktadır (Köprülü, 1987: 927).

İkili 1786 ilkbaharında, Paris'te Trablusgarp elçisi Abdurrahman ile görüşmüşlerdir. Adams, arada herhangi bir tecavüz ve incinme olmadığı hâlde iki memleket arasındaki düşmanlığın sebebini sormuş ve neden Amerikan ticaret gemilerine saldırdıklarını bilmek istemiştir. Abdurrahman verdiği cevapta; Akdeniz'in hâkimlerinin Osmanlı Devleti ve Garp Ocakları olduğunu, bu devletlerin müsaadesi olmadan Akdeniz'de yabancı devlet gemilerinin seyr-ü sefer edemeyeceğini söylemiştir (Erol, 1979: 692). Bu durum, Osmanlı Devleti'nin ABD karşısındaki saygınlığının artmasını sağlamıştır. Fakat elçiler yine de ilk olarak Garp Ocakları ile anlaşmayı tercih etmişlerdir. Zira o dönem içerisinde Osmanlı Devleti'nin ne Akdeniz'de ne de Garp Ocakları üzerinde ciddi bir nüfuzu kalmamıştır.

1786'da ABD, Fas, Cezayir ve Tunus arasında ticaret anlaşması imzalamıştır. Hemen hemen aynı içeriğe sahip bir anlaşma da 1796'da Trablus ile yapılmıştır (Erol, 1980, 1982).

Yapılan anlaşmalar sayesinde ABD, Akdeniz'de daha rahat hareket imkânı kazanmıştır. ABD bayrağı taşıyan ilk gemi, 1797'de İzmir limanına gelmiştir. Fakat Trablusgarp elçisinin işaretine rağmen, Osmanlı Devleti ile henüz resmi ticari anlaşma yapmış değildir. Bu nedenle gemi kaptanı İngiliz konsolosluğuna başvurmuş ve himaye talep etmiştir. İngiltere himayesinde olduğu için, İngiliz bandıralı gemilerin faydalandığı bütün ayrıcalıklardan faydalanmıştır. Bu tarihten sonra ABD gemilerinin İzmir limanını ziyaretleri gittikçe artmıştır (Açıkses, 2003: 29).

ABD, Osmanlı Devleti ile ticaretini İngiltere'nin yardımları ile sürdürmeye devam etme niyetindedir. İngiltere'ye himaye karşılığında ödediği meblağ, İngiliz bayrağı çektiği için Osmanlı'dan elde ettiği kazanç yanında çok düşük kalmaktadır. Bu nedenle herhangi bir anlaşma yapma yolu aramamıştır. Fakat vergi ödediği Cezayir, Osmanlı Devleti ile temasa geçilmesi yolunda baskı yapmaktadır. George Washington Savaş Gemisi, Eylül 1800'de Cezayir'e ulaşmıştır. 10 Ekim'de yerel âdetlere göre yapılan tören sırasında Cezayir Dayısı² gemiyi çok beğendiğini ve İstanbul'a gidecek elçisi ve Sultan'a gönderilecek hediyelerin bu gemi ile gönderilmesini istemiştir. 19 Ekim'de İstanbul'a doğru yola çıkan gemide, altmış kadın olmak üzere 180 Türk yolcu bulunmaktadır. Ayrıca 2 aslan, 2 kaplan, 4 at, 200 koyun, para ve mücevher de Sultana hediye edilmek üzere gemiye yüklenmiştir (Naval Documents Related to the United States Wars with the Barbary Powers, 1939: 378-830).

Gemi, 11 Kasım'da İstanbul'a ulaşmıştır. İstanbul'u gören kaptan William Bainbridge, hayranlığını gizleyememiş ve seyir defterine "*Etrafındaki kuleleriyle İstanbul, yedi tepenin arasına güzel ve kibarca yerleşmiş ve çok güzel bir görüntüyle denizden yükseliyor*" yazmıştır (Documents Related to the United States Wars with the Barbary Powers, 1939: 400).

Amerikalıların olumlu izlenimi yalnızca İstanbul'un güzelliği ile sınırlı kalmamıştır. Yolculuğun başlarında, Amerika ile resmi ticari münasebetleri olmayan bir ülkede güvende olamayacaklarını düşünen gemi mürettebatı, İstanbul'a gelip, Osmanlı Devleti'nin nezaketi ile karşılaştıklarında şaşkınlığa düşmüşlerdir. Kaptanın 17 Kasım'da Denizcilik Sekreterliği'ne yazdığı mektupta, anlaşmaları olduğu hâlde, kendisini Akdeniz'in hiçbir yerinde bu kadar güvende hissetmediğini açık yüreklilikle dile getirmektedir (Documents Related to the United States Wars with the Barbary Powers, 1939: 401).

Resmi olarak anlaşma yapma çabaları her iki taraf için de yavaş ilerleyen bir süreç olmasına rağmen ABD, ticari çıkarlarını koruyabilmek için konsolosluklar açma yolunu tercih etmiştir. William Stewart, 1802 yılında İzmir'e konsolos olarak atanmıştır. Fakat iki devlet arasında henüz resmi bir anlaşma olmadığı için Osmanlı Devleti konsolosunu tanımamıştır (Howard, 1976: 292). Resmi olarak göreve başlayamamasına rağmen Stewart'ın yolladığı raporlar, ABD'nin Osmanlı Devleti'ne olan ilgisinin artmasına neden olmuştur (Şimşir, 1985: 80).

İki devlet arasında resmi anlaşmanın imzalanmasından önce Anadolu, Amerikan misyonerlerinin ilgisini çekmeye başlamıştır. Boston merkezli olarak 1810'da kurulmuş olan *American Board of Commissioners for Foreign Mission* adlı örgüt, 3 Kasım 1819'da ilk misyonerlerini Anadolu'ya göndermiştir³. 15 Ocak 1820'de İzmir'e ulaşan Levy Parsons ve Plinky Fisk geliş amaçlarını "*Yahudilere, Paganlara, Müslümanlara ve doğu kiliselerine incili en iyi biçimde anlatarak onların ruhlarını kurtarmak*" olarak belirlemişlerdir (Eddy, 1913: 57). Parsons 1 Şubat 1820'de babasına yolladığı mektupta, "*günah imparatorluğunu yıkmak*" için İzmir'de olduklarını da yazmıştır. Tuttuğu günlükte Osmanlı Devleti'nden "*muhteşem günah imparatorluğu*" olarak bahsetmiştir (Morton, 1830: 239). Öncülüğünü Parsons ve Fisk'in yaptığı misyonerlerin sayısı ilerleyen

² Dayı, Osmanlı Devleti'nin Cezayir ve Tunus Beylerine verdiği unvandır. Dayılar hakkında geniş bilgi için (Kahraman, 1993)

³ Detaylı bilgi için bkz. (Strong, 1910).

tarihlerde daha da artmış ve önceleri kıyı bölgeleri olan faaliyet alanları hızlı bir şekilde Anadolu sathına yayılmıştır.

ABD, Osmanlı Devleti ile ilgili olarak aldığı olumlu raporlara rağmen George Washington gemisinin İstanbul'u ziyaretinden ancak otuz yıl sonra resmi ticaret anlaşması imzalayabilmiştir. Aslında ABD, daha öncesinde Osmanlı Devleti ile anlaşma yollarını aramaya başlamıştır. Fakat Osmanlı, yapılacak anlaşmada herhangi bir ticari fayda sağlayamayacağını düşündüğü için çekimser tutum sergilemiştir. 1827 yılında Osmanlı Donanmasının Birleşik Avrupa Donanması tarafından Navarin'de yakılması, görüşmelerin seyrini değiştirmiştir. Navarin olayından hemen sonra Rusya ile girişilen savaşın da (1828-1829) kaybedilmesi üzerine Osmanlı Devleti, kendisine yeni dostlar aramaya başlamıştır. Bütün bu olaylar neticesinde ABD'ye yaklaşılmış ve 7 Mayıs 1830'da iki devlet arasında Ticaret ve Denizcilik Anlaşması imzalanmıştır (Bulut, 2010: 15).

Anlaşma, açık ve gizli maddeleri içeren iki kısımdan oluşmuştur. Gizli maddelerde ABD'nin Osmanlı Devleti için savaş gemisi yapacağı ve Türkiye'de yapılacak gemiler için kereste temin edileceği yazmaktadır. Açık olan kısım ise dokuz maddeden ibarettir. Açık kısım ile ABD, "en ziyade müsahaya mazhar ülke" statüsüne erişmiştir. Osmanlı Devleti'ni anlaşmayı imzalarken gizli kısımda yer alan, savaş gemileri ile ilgili maddenin cazibesine kapıldığı açıktır. Fakat Amerikan Senatosu anlaşmayı, gizli maddeleri çıkardıktan sonra kabul etmiştir (Açıkses, 2003: 32).

Anlaşma ile birlikte Amerikalılar, Osmanlı toprakları üzerinde en geniş haklara sahip olarak ticaret yapmaya başlamışlardır. Anlaşmanın üçüncü maddesine göre de Amerikan tüccarları Türkiye'de simsar kullanma hakkını elde etmişlerdir. Simsarlar her milletten ve dinden olabilecek ve Osmanlı Devleti bu kişilerin Amerikan tüccarları tarafından çalıştırılmasına karışmayacaktır (Şimşir, 1985: 81). Bu madde, Amerikalıların Ermeni ve Rumlarla temasını kolaylaştırmış ve özellikle Ermeniler üzerinde ciddi etki bırakmalarına sebep olmuştur.

ABD, gerek tüccarlarını korumak gerekse Amerikan vatandaşı olan misyonerlerini yakından takip etmek ve onların çıkarlarını korumak amacıyla Anadolu'nun bazı kentlerinde konsolosluklar açmıştır. İlk konsolosluk, Sivas'ta açılmıştır. Misyoner bir ailenin evladı olarak Tokat'ta dünyaya gelen Henry M. Jewett, ilk konsolos olmuştur. Massachusetts'de eğitim aldıktan sonra 5 Temmuz 1886'da (Despatches form U.S. Consuls in Sivas, 1886a: 1) kendisine konsolosluk görevine getirildiği bildirilmiştir. Konsolosluk sözleşmesi imzalanıp küçük pürüzler giderildikten sonra yola çıkan Henry Jewett, 20 Kasım'da Sivas'a ulaşmış ve konsolosluğu teşkil etmek için çalışmalara başlamıştır (Despatches form U.S. Consuls in Sivas, 1886b: 2).

Osmanlı topraklarında görev yapmış misyoner bir ailenin ferdi olması nedeniyle ilk temaslarını, kendisini yakın hissettiği Ermeniler ile kurmuştur. Derbarbian adlı varlıklı bir Ermeni'nin evini yıllık 28 Türk Lirasına kiralayarak konsolosluk ve aynı zamanda ikameti yapmıştır (Şimşir, 1985: 115). Konsolosluk personeli seçerken de yine Ermeni ve Rumları tercih etmiştir. Robert Koleji mezunu olan ve 30 yaşında bulunan Ananie Haralampades, tercümanlık görevine getirilmiştir (Despatches form U.S. Consuls in Sivas, 1887a: 2).

Jewett, konsolosluğun teşkil işlerini tamamladıktan sonra, Amerika'dan gelen yazılar doğrultusunda raporlar hazırlamaya başlamıştır. Konsolosluğun ilk yıllarında hazırlanan raporlar, genellikle Sivas ve havalisinin ekonomik yapısı ile alakalı olmuştur.

SIVAS KONSOLOSLUĞU TARAFINDAN EKONOMİK VE SOSYAL HAYATA DAİR HAZIRLANAN RAPORLAR

26 Mayıs 1887 Tarihli Rapor (Despatches form U.S. Consuls in Sivas ,1887b)

Nüfus

Henry Jewett'in bölge ile ilgili Washington'a gönderdiği ilk rapor, 26 Mayıs 1887 tarihlidir. Öncelikle nüfusla ilgili bilgilere yer verilmiştir. H. Jewett, nüfus istatistiklerinde; vilayet genelinde 650.000 Müslüman-Türk, 350.000 Ermeni-Hıristiyan olmak üzere 900.000 kişilik bir nüfustan bahsetmektedir. Konsolos, bu verilere nereden ulaştığı konusunda herhangi bir bilgi vermemekte ve kaynak göstermemektedir.

Kaynak belirtilmeden verilen nüfus istatistiklerinde bazı soru işaretleri vardır. Dönemin nüfusu ile ilgili bilgi veren kaynakların istatistikleri ile Konsolosun verileri ciddi manada ayrışma göstermektedir. Kemal Karpat'a göre 1878 yılında Sivas vilayetinde erkek nüfus sayısı, 283.043 Müslüman, 53.043 Ermeni, 18.064 Rum, 866 çingene ve 103 Yahudi olmak üzere toplam 354.250'dir.

Tablo 1: 1878 Yılı Sivas Vilayeti Nüfus verileri

	Ermeniler			Rumlar	Çingene	Müslim	Yahudi	Toplam
	Gregoryen	Katolik	Protestan	Ortodoks				
Sivas	30.176	902	375	2.349	114	109.356		143.272
Amasya	6.390	94	471	4.226	487	73.792		85.460
Karahisar ⁴	8.322			7.661		42.167		58.150
Tokat	5.899	384	30	2.959	265	57.728	103	67.368
Toplam	50.787	1.380	876	17.195	866	283.043	103	354.250

1876 Salnamesine göre ise 446.303 toplam nüfusu olan Sivas vilayetinde; 355.608 Müslüman, 90.695 Gayrimüslimin yaşamaktadır (Yücel, 2008: 159-163). Karpat'ın verileri yalnızca erkekleri kapsadığı için genel olarak Salname ile paralel konumdadır ve aralarında açıklanabilir bir fark vardır. Fakat H. Jewett'in verilerine bakıldığında sayıların afaki olduğu anlaşılmaktadır. Konsolos, yalnız Ermeni-Hıristiyan nüfusunu değil, Müslüman nüfusunu da abartılı olarak raporlamıştır. Veriler istatistiksel olarak ele alındığında konsolosun raporuna göre Sivas vilayetinde Ermeni-Hıristiyan nüfusun Müslüman nüfusa oranı %38.8'dir. Bu oran Karpat'ın verilerine göre %18.7, salname verilerine göre ise %25.5 civarındadır.

Rapor tarihi ile konsolosun göreve başlama tarihi karşılaştırıldığında 6 aylık bir süre göze çarpmaktadır. Her ne kadar H. Jewett daha önce bu bölgede yaşamış olsa da bu kadar kısa süre içerisinde nüfusla ilgili bu kadar

⁴ Şebinkarahisar

detaylı bilgi edinmesi güç görünmektedir. Henry Jewett'in misyoner bir ailenin ferdi olmasından dolayı Ermenilere karşı sempatisinin olduğu açıktır. Bu nedenle nüfus verilerini çevresindeki Ermenilerden derlemiş olma ihtimali yüksektir. Diğer teori ise H. Jewett'in istatistikleri kendisinin yükseltmiş olma ihtimalidir ki konsolosun daha sonraki raporlarında Ermeniler ve Ermeni meselesi ile ilgili verdiği izahatlar göz önüne alınırsa bu teori de ihtimal dâhilinde tutulmalıdır.

Diğer bir ihtimal, nüfus verilerinin nerelere ait olduğu ile alakalıdır. Salnameler ve Karpat, Osmanlı idari yapısı içerisinde sınırları belirlenmiş olan Sivas vilayetinin nüfuslarını vermektedir. Konsolosun rakamları genel olarak vermesi nedeni ile Sivas vilayeti olarak bahsettiği yerleşimler ise belli değildir. Bu nedenle rakamlar arasında oynamaların olmuş olması düşünülebilir. Fakat gayrimüslim nüfusunun Müslüman nüfusa oranını %38.8 olarak veriyor olması, rakamların her hâlükarda yanlış bilgi içerdiğine işaret etmektedir.

Tarım

Raporun devamında tarım ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Rapora göre; vilayetin özellikle Tokat ve Amasya kısmı kaliteli topraklara sahiptir. Bu bölgelerde meyve ve sebzeçilik oldukça yaygındır. Tarım çok ilkel teknolojilerle yapılmaktadır. Misyonerlerin bölgeye gelmesi ile birlikte tarım ürünlerinde çeşitlilik artmıştır. Örneğin, 25 yıl öncesinde patates bölgede hiç bilinmezken 1887'de pek çok yerde ekilir hâle gelmiştir.

İmalat

İmalat sanayine gelindiğinde, su gücü ile çalışan değirmenler haricinde bölgede imalathane bulunmamaktadır. Kilimcilik, yün, dericilik gibi el zanaatları yapılıyor olsa da bunlar kadınlar tarafından evde ve ilkel şartlarla yapılmaktadır.

Yaşam Maliyeti ve Piyasalar

Çalışanların aldıkları ücretler, vilayet genelinde farklılık göstermektedir. Mesleklere göre farklılık göstermekle birlikte insanlar, kıt kanaat de olsa, geçinebilecekleri kadar ücret kazanabilmektedir. Yaşam maliyeti oldukça düşük seviyededir. Çok az et tüketilmektedir. İşçi sınıfının alışlagelmiş yemekleri pilav, bulgur, yoğurt, peynir ve ekmektir. Dar gelirli ailelerin günlük masrafları 10 cent civarındadır. Üst gelir sınıfına mensup kişilerin hayat standartları ise herhangi bir İngiliz, Alman ailenin standartları ile aynıdır.

Tablo 2: 1897 Senesi Sivas Vilayeti Genelinde Ortalama Çalışan Ücretleri

Vasıfsız İşçi	Günlük	3-4 Kuruş	14-18 Cent
Marangoz	Günlük	10-16 Kuruş	45-72 Cent
Nalbant	Günlük	6-10 Kuruş	27-44 Cent
Ayakkabıcı	Haftalık	30-65 Kuruş	1,42-2,86 Dolar
Erkek Hizmetçi	Aylık	50-100 Kuruş	2,20-4,40 Dolar

Kadın Hizmetçi	Aylık	40-90 Kuruş	1,76-3,96
Tezgahtar	Aylık	250-500 Kuruş	12,50-22 Dolar
Öğretmen	Aylık	200-400 Kuruş	8,80-17,60 Dolar
Vaiz (Protestan)	Aylık	400-700 Kuruş	17,60-30,80 Dolar

Tablo 3: Sivas Vilayeti Genelinde 1897 Yılı Piyasa Ortalama Fiyatları

Ürün	Adet / Okka	Fiyat
Ekmek	1 Okka	2 Kuruş
Un	1 Okka	1,5 Kuruş
Arpa	1 Okka	1 Kuruş
Et	1 Okka	3 Kuruş
Pirinç	1 Okka	3 Kuruş
Tereyağı	1 Okka	9 Kuruş
Yumurta	1 Düzine	1 Kuruş
Peynir	1 Okka	8 Kuruş
Pastırma	1 Okka	6 Kuruş
Soğan	1 Okka	1 Kuruş
Şeker	1 Okka	7 Kuruş
Kahve	1 Okka	15 Kuruş
Deri	1 Okka	9 Kuruş
Tavuk-Hindi	1 Adet	5 Kuruş
At	1 Adet	75 Lira
Eşek	1 Adet	1-4 Lira
Deve	1 Adet	10-25 Lira
İnek	1 Adet	2-4 Lira
Boğa	1 Adet	12-20 Lira

Ulaşım

Sivas vilayeti genelinde yaşanan en önemli sıkıntı, ulaşım sıkıntısı olarak tespit edilmiştir. Yolların kötü olması ve ulaşım araçlarının eksikliği Sivas ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir. Örneğin, Sivas'ta bolca üretilen tahıl, başka bölgelere yollanamadığı için kârlı bir biçimde satılamamaktadır. Amasya ve Tokat çevresinde meyve ve sebze bolluk yaşanırken, Sivas merkezde meyve bulunamamaktadır. H. Jewett, demiryolunun önemine dikkat çekerek, demiryolunun Anadolu'nun iç bölgelerine ulaşmasının ülkenin yeniden doğuşu manasına geleceği tespitinden bulunmuştur.

İstihdam

Sivas Vilayetinde istihdamın temel kaynağı devlet olarak görünmektedir. Üst sınıfların büyük bölümü benzer memurluklarda çalışmaktadır. Konsolosun yüksek memurluklarla ilgili en önemli tespiti, rüşvet ve yolsuzlukla alakalıdır. Yüksek mevkilerdeki kişilerin akrabalarını kayırmaktan, rüşvet almaktan ve yolsuzluk yapmaktan

çekinmediklerini hatta bunu alenen yaptıklarını ifade etmektedir. Valinin ellerindeki memurlukları en yüksek teklifi verene sattığı bilgisi raporda yer almaktadır.

Köylüler çok fakir durumdadır ve vergiler yüzünden fakirleşmeye devam etmektedir. Köylülerin genel karakteristiği dürüst, barışçı ve yasalara karşı itaatkâr olarak tespit edilmiştir. Şehir ve büyük kasabalarda yaşayan Türkler ise dericilik, metal işçiliği, eğercilik, silahçılık gibi el zanaatları ile uğraşmaktadır.

Şehrin ticaretini ellerinde bulunduranlar Ermenilerdir. Esnaflık ve tüccarlıkla uğraşan Ermeniler, nüfus itibariyle azınlık durumunda olsalar da Müslümanlar tarafından onaylanmışlardır. Vilayetin ticari çıkarlarının neredeyse tamamını ellerinde bulundurmaktadırlar.

Konsolosun istihdam konusunda yaptığı tespitler isabetli görünmektedir. İlk olarak rüşvet meselesi Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde önüne geçilemez bir hâl almıştır. Sosyal, idari ve ekonomik alanda yaşanan sıkıntılar, rüşvet ve kayırma işinin devlet içerisinde iyice yayılmasına neden olmuştur. Devlet; verdiği katil, sürgün, hapis gibi cezalarla bunun önüne geçmeye çalışmışsa da ciddi bir başarı elde edemediği açıktır (Daşcıoğlu, 2005: 124; Keleş, 2005: 259-280).

H. Jewett tarafından yapılan bu durum tespiti, raporda özellikle yer almış olmalıdır. Zira konsolosluğun yeni açılmış olması nedeniyle Amerika hükümeti, bölgenin yönetim tarzı hakkında da bilgi sahibi olmak arzusundadır. Bu sayede daha sonra girişmeyi düşündüğü ticari faaliyetlerini ilerletme konusunda hangi yolu takip edeceğini tespit etmek amacıyla olduğu fikri uyanmaktadır.

Diğer bir tespit ise Türk köylüleri ile alakalıdır. Konsolos; köylüleri tanımlarken dürüst, barışçı, yasalara itaatkâr sıfatlarını kullanmaktadır. Aslında bu tespitlere önem kazandıran, aynı konsolosun daha sonra Ermeni meselesi ile ilgili verdiği raporlarda Türk Milleti'ne hakarete varacak ithamlarda bulunmasıdır. Aynı şekilde Ermenilerin herhangi bir sıkıntı ile karşılaşmadan ticaret yaptıkları, vilayetin çıkarlarının neredeyse tamamının ellerinde olduğu vilayetteki Türklerin Ermenilere bakış açısını göstermesi açısından önemli görünmektedir.

İthalat-İhracat

Sivas vilayetine Almanya (kumaş ve yün), Fransa (ipek, kadife, cam), İngiltere (baskı makinası, demir, boya ve boya malzemesi), Amerika (petrol, silah, pamuk), Rusya (petrol), Brezilya (kahve), İtalya (şeker), Avusturya-Macaristan (cam eşya, çanak-çömlek) gibi ülkelerden mallar gelmektedir. İmalat sanayinin gelişmemiş olması, ihtiyaç dâhilinde olan pek çok şeyin ithal edilmesine neden olmuştur.

İhraç ise neredeyse yok denecek kadardır. Ulaşımında yaşanan sıkıntılar nedeniyle ihraç edilebilecek ürünler dahi ihraç edilememektedir. Demiryolunun gelişimi ile durumun değişmesi beklenmektedir. Bu sayede Sivas vilayeti; kuru meyve, deri ve tahıl ihraç edebilecek duruma gelebilecektir.

Madenler

Konsolosun en fazla ilgisini çeken konu, madenler olmuştur. Vilayetin madenler açısından zengin olmasının yanında, bu madenlerin pek çoğunun el değmemiş olarak duruyor olması da Amerikalı girişimcilerin bölgeye davet edilmesi hususunda konsolosu cesaretlendirmiştir. Bölgedeki madenler; altın, gümüş, demir, kurşun, krom, kömür, zımpara taşı olarak raporda belirtilmiştir.

Daha sonraki bölümde bahsedileceği üzere Amerika Hükümeti'nin dikkati çeken en önemli konu madenler olmuştur. Hükümetin talepleri doğrultusunda bu konuyla ilgili daha detaylı raporlar Washington'a gönderilmiştir.

Amerikan Ticareti için Fırsatlar

H. Jewett, Amerika'nın ticaretinin gelişmesini demiryolunun Sivas'a ulaşmasına bağlamıştır. Demiryolunun gelmesi ile pek çok konuda sınırsız olanak ortaya çıkacaktır. Bu nedenle hazırlıklar yapılması gerekmektedir. Her çeşit makine, testere, iplik, kumaş ve tarım aletleri, bölgede kolaylıkla alıcı bulabileceğine inandığı malzemeler olarak rapora eklenmiştir.

28 Eylül 1887 Tarihli Rapor (Despatches form U.S. Consuls in Sivas ,1887c)

Amerika Hükümeti'nin talebi üzerine H. Jewett, 28 Eylül 1887'de tahıl üretim istatistikleri, üretim, fiyatlama ve değerlendirme metodu, hasat toplama şekli ve mülkiyet sistemi hakkında rapor hazırlayarak Dış İşleri Bakan Yardımcısı James Parler'e yollamıştır.

Üretim

İstatistiklerin sağlıklı verilere dayanmadığı belirtilerek başlayan raporda, yıl içerisindeki tahıl üretimi hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca özel bir durum olarak 1887, Anadolu'da ciddi kıtlığın yaşandığı yıllardan birisi olmuştur⁵. Bu durum tahıl üretimini çok kötü etkilemiştir. Raporla tahıl üretim bilgilerinin normal bir yılın ancak %35'i civarında olduğu notu vardır.

Tablo 4: Sivas Vilayeti 1877 yılı tahıl üretim istatistikleri⁶

	Buğday	Arpa
Sivas	1.425.000	376.000
Tokat	722.000	262.000
Amasya	615.000	198.000
Karahisar	185.000	129.000
Toplam	2.947.000	965.000

⁵ Bu dönemde yaşanan kıtlık ve Osmanlı Devleti'nin aldığı tedbirler hakkında detaylı bilgi için bk. (Yılmaz, 1998: 135-146; Gül, 2009: 144-158).

⁶ Veriler Amerika tarafından tarımda kullanılan bushel birimine göre verilmiştir. 1 Bushel: Buğday ve Arpa için 36,74541 kilograma eşittir.

(http://www.tarimsal.com/topraksiz_tarim/OLCU%20VE%20TARTI%20BIRIMLERI%20DEGISIM%20TABLOSU.pdf)

Buğday ve arpanın yanında düşük miktarda mısır, pirinç, mercimek, nohut, bakla ve fasulye de üretilmektedir. Fakat kıtlık nedeniyle bunlardan da ürün alınması zor gözükmektedir.

Buğday Fiyatlarındaki Değişmeler

Hasat yetersizliği nedeniyle tahıl fiyatlarından oynamalar olmuştur. Spekülatörlerin etkisiyle buğday fiyatları 12 kuruştan 30 kuruşa daha sonra da 80 kuruşa çıkmıştır.

Çiftçinin en büyük sıkıntısı, sürekli olarak borç altında olmasıdır. Artık bu durumu normal kabul eden çiftçi, hasadını daha tarlada iken satmak zorunda kalmaktadır. Bu da vurguncular tarafından ürünün çok ucuza alınıp pahalıya satılması sonucunu doğurmaktadır.

Ekip Biçme Faaliyetleri

Çiftçinin ekip biçme işleri için düzenli bir zamanlaması bulunmamaktadır. Buğday tarlaları, Ağustos'tan Aralık ayına kadar tüm aylarda biçilmektedir. Buğdaylar, Eylül'ün ortasından itibaren yetişmeye başlayıp, bahar ortasında iyice yeşermektedir. Aralık sonlarına doğru bir tür ekme biçme işlemi ılıman havaların müsaade ettiği birkaç hafta devam etmektedir.

Tarla sürülmesi, binlerce yıl önceki aletlerin aynısı ile yapılmaktadır. Ucunda demir bağlı tırmık vari aletlerle basit çift işi tamamlanmaktadır. Tırmıklama, ağaç aletlerle yapılmaktadır. Topraklar, her ikinci yılda nadasa bırakılmaktadır.

Biçim işleri için en yaygın kullanılan alet tırpandır. El ile bıçak ağı düz biçimde tutulup, sağa doğru açıyla sallanmaktadır. Düzgün bir yüzey tüm köylü için ortak kullanım alanı kabul edilmiştir. Burada tabana yayılan tahıl, bir çubuk yardımıyla yerde hızlıca dövülmektedir. Samanlardan ayrıldıktan sonra bir ahşap çubuk yardımıyla rüzgâra karşı havaya atma işlemi başlamaktadır. Daha sonra da aynı işlem zeminde kalbura karşı yapılmaktadır. Samanlar büyükbaş hayvanlar ve atlar için yem olarak kullanılmaktadır.

Aşar Vergisi

Raporda, aşar vergisi hakkında bilgi verildikten sonra toplanması sırasında yaşanan aksaklıklardan bahsedilmektedir. Devletin bizzat vergiyi topladığı sistem suiistimalle yol açtığı gibi toplanması için de küçük çaplı orduya ihtiyaç duyulmaktadır. Diğer yandan mültezimlere verginin satılması istemi, devletin kazancına olmuş fakat üreticilerin daha da fazla ezilmesine sebebiyet vermiştir.

Toprak Mülkiyet Sistemi

Ayrı bir başlık altında yapılan değerlendirmede, Osmanlı Devleti'nin toprak sistemi hakkında bilgiler verilmiştir. Toprak ağalarının hâkim olduğu bir düzenden bahsedilerek köylülerin genellikle bu ağaların topraklarını ekip biçtikleri ve hasattan pay aldıkları yazmaktadır.

Raporun genelinden anlaşıldığı üzere, köylü için hayat çok zor görünmektedir. Vergilerin ağırlığı yanında, köy ağalarının ve vurguncu büyük esnafın ağına düşmüş olan köylü, ancak hayatta kalmaya çalışmaktadır.

4 Kasım 1887 Tarihli Rapor (Despatches form U.S. Consuls in Sivas ,1887d)

Amerika'nın en fazla ilgilendiği ekonomik konuların başında, Anadolu'daki madenler gelmektedir. Konsolosun 26 Mayıs'ta yolladığı raporu yeterli görmeyen hükümet, daha detaylı bilgilendirilmek istemiştir. Bu amaçla 4 Kasım'da kurşun, bakır ve demir yatakları, madenlerin çalışma metodu, maden çıkarılan yerler, işçilerin durumu ve aldıkları ücretler, ulaşım, kömür ve aspes madenleri hakkında H. Jewett tarafından yeni bir rapor hazırlanıp hükümete yollanmıştır.

Raporda, bütün Anadolu'daki maden işletmelerinden bahsedilmekle birlikte Sivas ve havalisindeki maden işletme ve yataklarına daha geniş yer ayrılmıştır.

Rapora göre; Sivas vilayetinin bölgenin en zengin maden yataklarına sahiptir. Kayseri ve civarında bol miktarda demir madeni vardır. Köylüler bir poundunu⁷ 4 cent karşılığında çıkarmaktadır.

Özellikle Karahisar'ın Licese bölgesinde önemli maden yatakları bulunmaktadır. Licese'deki simli kurşun madeni, devlet izni ile bir İngiliz şirketi olan *Londra Anadolu Maden Şirketi* tarafından işletilmektedir. William Harper Twelvetrees (<http://gsa.org.au>, 2015)⁸ yönetimindeki ocak, ülkede ulaşılabilecek en iyi koşullarda, en iyi makinalı sistemle ve en zeki yönetim altında çalışmalarını sürdürmektedir.

Bu şirket lisans ücreti olarak her yıl kazancının %5'ini devlete ödemektedir. Ulaşımında yaşanan sıkıntılar nedeniyle şirketin kârlılığı çok düşüktür.

Madenin çalışma metodu çıkarılan madenin yıkanması ile sınırlıdır. Çevrede kömür yatağı olmadığı için eritme işlemi yapılamamaktadır. Yıkama sırasında da %15-20 civarında metal kaybı yaşanmaktadır. Buna rağmen cevher zenginleştirme işlemlerinin toplam maliyeti 2500 lira civarındadır. Avrupa ile kıyaslama yapıldığında oldukça ucuz bir maliyet söz konusudur.

⁷ 1 pound yaklaşık 450 gram etmektedir.

⁸ 1848 Bedfordshire doğumlu olan jeolog, 1882-1891 yılları arsınca Şebinkarahisar-Licese'deki maden işletmesinde görevlidir. 1884 yılında madenin müdürlüğüne getirilmiştir. http://gsa.org.au/pdffdocuments/Recognition/GSA_TAS_TwelvetreesMedal.pdf (Erişim tarihi. 09.05.2015)

Madenin en yakın ulaşabileceği liman Giresun'dur. 100 kilometre uzaklığa nakliye işlemi için ton başına yaklaşık 6-8.50 dolar gerekmektedir. Limandan Liverpool'a doğrudan nakliyesi için ton başına 3 dolar ödenmektedir. %1 ihracat vergisi ve %5 lisans ücreti ödendikten sonra ihracat yapılabilmektedir.

Madenlerde çalışan işçilerin belirli bir ücretleri yoktur. Her ayın başında yapılan sözleşmelere göre para almaktadırlar. Ortalama olarak günlük gelirleri 35 cent civarındadır.

Linyit, Karahisar yakınlarındaki dağlarda bulunmaktadır. Reçineli ve ziftli bir linyit çıkarılmaktadır ki; bu linyit kolay yanmakta ve oldukça yüksek gaz çıkarmaktadır. Yolların kötülüğü nedeniyle linyitten yararlanmak zor gözükmektedir.

Konsolos, sadece maden yatakları ile ilgili değil, madenlerin işletim sistemleri, maden çıkarma maliyetleri ve işçi ücretleri hakkında da bilgiler vererek olası Amerikalı yatırımcıları mümkün olduğunca aydınlatmaya çalışmıştır. Özellikle dikkat çeken husus, Anadolu'nun modern sisteme en yakın şekilde işletilen madenin İngilizlerin elinde olmasıdır. Bu maden hakkında bilgi verirken müdürünün İngiliz, yeraltı maden kaptanının Polonyalı, muhasebecisinin İsviçreli, denetmeninin Galli ve tesisatçısının Yunan olduğundan bahsetmektedir. Anlaşıldığı üzere madende üst kadroda çalışan hiçbir Türk bulunmamaktadır. Kendi memleketlerinde Türkler ancak maden işçisi olarak para kazanabilmektedir.

17 Mayıs 1888 Tarihli Rapor (Despatches form U.S. Consuls in Sivas ,1888)

Anadolu'nun el değmemiş madenleri, Amerika'nın dikkatini iyice bu konuya yoğunlaştırmasına neden olmuştur. H. Jewett tarafından, Anadolu demiryolu projesi ile ilgili verilen raporlardan da etkilenen Amerika hükümeti, madenler hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç duymuştur. Bu nedenle 17 Mayıs 1888'de Anadolu madenleri ile ilgili yeni bir rapor merkeze gönderilmiştir.

Bu raporda; madenlerin işletmesinin, Osmanlı hükümeti ile Leonifas Baltazzi arasında anlaşma yapıldığından bahsedilmektedir. Baltazzi tarafından kurulan *Şirket-i Madeniyye-i Osmani*; Sivas, Akdağ, Güllük, Köstendil, Kırtatova, Armudili, Maçka, Konya, Niğde, İseli, Karakaya, Erzurum, Sivas ve Diyarbakır'da çeşitli madenlerin işletme imtiyazına sahip olmuştur (Manav, 2009: 95-96). Raporda Osmanlı Devleti ile Baltazzi arasında yapılan anlaşma en ince ayrıntısına kadar yer almıştır.

5 Nisan 1889 Tarihli Rapor (Despatches form U.S. Consuls in Sivas ,1889a)

Bu rapor, Anadolu'da iktisadi gelişmelerin yaşanması üzerine Washington'dan herhangi bir talep olmadan, H. Jewett tarafından hazırlanmıştır.

Sinop-Sivas Demiryolu Projesi

Raporun en önemli başlığı, Sinop-Sivas demiryolu projesidir. Konsolos, sağlam bir kaynaktan edindiğini söylediği bilgilerini amirleri ile paylaşmıştır. Rapora göre; Alman ortaklığı ile yapılacak olan demiryolunun izninin çıkması

an meselesidir. Projenin hayata geçirilmesi ile birlikte İç Anadolu, Sinop gibi yüksek kalitede limanı olan bir ile, dolayısıyla da Karadeniz'e bağlanacaktır. Hattın İstanbul-Bağdat hattı ile buluşması neticesinde Sivas ticaret merkezi olacaktır. Sivas'tan sonra en çok faydayı sağlayacak diğer şehir Amasya'dır. Amasya, su gücü ve toprak verimliliği sayesinde gelişme gösterecektir. Rapor, Amasya'ya da bulunan Alman kolonilerden de bahsetmektedir⁹. Bu durumun Amasya'daki potansiyeli fark etmiş olan H. Jewett'i endişelendirdiği raporda açıkça anlaşılmaktadır.

Karahisar'daki Kurşun Madeni

Karahisar'da bulunana madenler ve burada simli kurşun madenini işleten firma hakkında daha önce bilgi verildiği için yeniden bu konulardan bahsedilmemiştir. Daha çok madenin işletilmesi hakkında bilgi verilmiştir. Bu dönemde Licese madeninde, 457 madenci, 36 yüzey işçisi, 83 cevher zenginleştirmede çalışan işçi ve 28 diğer işlerde çalışan işçiler olmak üzere toplam 604 işçi çalışmaktadır. Ton başına getirisi 8 liradan fazla olan maden ciddi gelir kaynağı olarak görülmektedir.

Yollar

Demiryolu olmadığı için karayolunun önemi daha da artmıştır. Sivas vilayeti ile Karadeniz bölgesini birbirine bağlayan en kısa ve en önemli yol, Karahisar'dan geçmektedir(Yiğit, 2005: 479-494). Dönemin Sivas Valisi Ali Sururi Paşa, vilayet başmühendisi Selim Efendi'yi bu yolu tadil ederek daha işlevsel hâle getirmesi için görevlendirmiştir. Karahisar Sancağı Mutasarrıfı Raşit Efendi'nin de gayretleri ile yol arabaların gidip geleceği kadar genişletilmiştir.

Tarım Makinaları

H. Jewett'in daha önce yolladığı raporlarda vilayet genelinde tarımın geçim kaynağı olarak önemli yer tuttuğu bilgisi yer almıştır. Bu bilgiler doğrultusunda Amerika Dış İşleri, bölgedeki tarım makineleri hakkında bilgi almak istemiştir. Raporunda yer alan bilgilere göre İngiliz tüccarlar; römork, biçerdöver ve çırçır makinesi gibi tarım makinelerini piyasaya sürmeye hazırlanmaktadır. Konsolos, potansiyel hakkında özendirici konuşmakta ve çiftçinin makineli tarım hakkındaki ön yargısının aşılması hâlinde, Amerikalı tüccarların çok ciddi kârlar elde edeceği bilgisini vermektedir.

İpek Endüstrisi

Raporun ilgi çekici başlıklarından birisi de Amasya'daki ipek kozası üretimidir. Gelirinin 100 bin liranın üzerinde olduğu düşünülen bu sektör, 1857 yılında Fransa'da çıkıp, birkaç yıl sonra da Osmanlı topraklarına ulaşan

⁹ H. Jewett'in 21 Aralık 1887'de bu konu ile ilgili olarak merkeze yolladığı bir rapor bulunmaktadır. Bu rapora göre Amasya'da 100 kadar Alman aile yaşamaktadır. Burada bulunan Alman Konsolos Krug'un çabaları neticesinde bu sayı gittikçe artmaktadır. Koloniciler, değirmencilik, vagon üreticiliği (Burada bahsi geçen vagon, atlarla çekilen, dört tekerlekli, üstü kapalı, ahşaptan yapıma at arabalarıdır), çiftçilik ve diğer endüstriler ile uğraşmaktadırlar. (Despatches form U.S. Consuls in Sivas,1887a).

karataban hastalığı nedeniyle sekteye uğramıştır. Yaklaşık 25 sene etkili olan hastalığı yenebilmek için devlet, Japonya'dan yeni tohumlar getirip halka dağıtmıştır. Fakat tohumlar hastalığı yenmeye yetmemiştir. Pastör'ün, önce tohum alınacak kelebeklerin kanının muayene edilmesi, eğer sağlıklıysa tohum alınması yöntemi başarıya ulaşılmasında etkili olmuştur (Kıvrım ve Elmacıoğlu, 2011: 723).

Konsolos bu durum hakkında bilgi verdikten sonra Pastör'ün sisteminin bölgedeki Alman koloniciler tarafından uyarlandığını ve Amasya'daki ipek endüstrisinin yeninden canlanacağını bildirmektedir.

22 Temmuz 1889 Tarihli Rapor (Despatches form U.S. Consuls in Sivas ,1889b)

Amerika hükümeti 10 Temmuz'da yolladığı bir genelge ile bölgedeki halı üretimi ile ilgili istatistiklerin yollanmasını talep etmiştir. Konsolos bu doğrultuda çalışmalar yapmış olsa da Osmanlı Devleti'nde bu konu ile ilgili istatistik tutulmadığı için çevreden edindiği bilgileri paylaşmak durumunda kalmıştır. Konsolosun verdiği bilgilere göre; Sivas vilayetinde pek çok kurum ve insan halı dokumacılığı ile uğraşmaktadır. Sektörde sadece Türkler çalışmaktadır. İnsanların kendi evlerinde ve aileleri ile ürettikleri halıların hammaddesi yündür. Sektörde faaliyet gösteren fabrika bulunmamaktadır.

Halı tezgâhları ile ilgili net bir sayı verilememekle birlikte her köyde birkaç ailenin halı dokumacılığı ile uğraştığı bilinmektedir. Aile işi olarak yapıldığı için ücret seviyesi yahut çalışma saatleri belli değildir. Fakat ortalama bir rakamla günlük 3-4 kuruş kazandıkları düşünülmektedir.

Halının dokunacağı iplikler, yünler elde eğirilerek yapılmaktadır. Daha sonra kökboyası ile boyanmakta ve daha sonra dokuma işlemine geçilmektedir. Pazarlama işi ev ev dolaşarak yahut İstanbul'a gönderilerek yapılmaktadır.

H. Jewett'in ilginç bir de tespiti vardır. Ona göre, halı Türkler için çok kıymetlidir. Başka ülkelerde insanlar yatırımlarını bankalar vasıtasıyla değerlendirirken Türkler, halıya yatırım yapmaktadır. Mümkün olduğunca çok halıyı ellerinde tutan insanlar, ihtiyaç duyduklarında bunları satmaktadır.

23 Temmuz 1889 Tarihli Rapor (Despatches form U.S. Consuls in Sivas ,1889c)

Halıcılık ile ilgili raporun yollanmasından bir gün sonra hazırlanan yeni raporda, 2 Mayıs'ta Amerika hükümeti tarafından sulama ile ilgili bilgi talebine karşılık verilmiştir. H. Jewett'in tespiti, Sivas vilayeti genelinde sulama uygulanan herhangi bir arazinin olmadığıdır. Toprağın karakteri ve yağış rejimi her hangi bir sulama sistemini gereksiz kılmaktadır. Nadiren bazı çiftçiler bölgelerindeki dereden sulama yapmayı denemektedir fakat bu durum kısıtlı ve önemsiz görünmektedir.

24 Temmuz 1889 Tarihli Rapor (Despatches form U.S. Consuls in Sivas ,1889d)

Bir dizi hâlinde hazırlanan raporların sonuncusu olan rapor, 1889 yılı tahıl hasadı, buğday fiyatları ve bu fiyatların neye göre belirlendiği bilgilerini içermektedir.

Raporun verdiği bilgilere göre, iki yıl öncesinde yaşanmış olan kıtlık sona ermiştir. Bölgedeki tahıl üretimi ortalamanın üzerindedir. İlkbahar döneminde iki ay boyunca sıklıkla yağın yağmur, üretimin bollattırıştır. Fakat daha öncede belirtildiği üzere, ulaşım imkânlarının olmaması ürünün yeterince değerlenmesini engellemektedir.

1889 yılında Sivas ve çevresinde buğday fiyatları bir bushel için 35 kuruş ile 125 kuruş arasında değişmektedir. Bu kadar büyük dalgalanma yaşanmasının temelinde ihracat yapılamaması ve tacirlerin çiftçiyi sömürmesi yatmaktadır. Konsolos, dönemin çiftçisinin durumunu çok net bir şekilde ortaya koymaktadır. Küçük çiftçiler sürekli olarak borç altındadır. Hasat yaptıktan sonra mahsullerinin büyük bölümü vergi toplayıcıları ve alacaklılara gitmektedir. Alacaklıların büyük bir kısmı tüccarlardır. Bu nedenle çiftçi, daha sonra yeniden borç alması gerekeceği için, mahsulünü tüccarın belirlediği düşük fiyattan satmak zorundadır. Zengin tüccarlar, ürünleri stoklamakta ve ilkbahar geldiğinde köylüden aldıkları ürünleri, köylüye iki ya da üç kat fazlasına satmaktadır. Bu döngü neticesinde küçük çiftçiler hiçbir zaman borç batağından kurtulamamaktadır. Bu durumun önüne geçilebilmesinin en kolay yolu, demiryolunun bir an evvel bölgeye ulaşması olarak gösterilmektedir.

10 Ağustos 1889 Tarihli Rapor (Despatches form U.S. Consuls in Sivas ,1889e)

Rapor, Samsun bölgesinin 1888 yılı ihracat ve ithalat bilgilerini içermektedir. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın isteği doğrultusunda hazırlanan raporda kesin sonuçlara ulaşamadığı bildirilse de verilen istatistikler bölgenin o dönemki dış ticareti ile ilgili önemli ipuçları vermektedir.

H. Jewett'in verdiği bilgilere göre; bölge ekonomisinde hâkim devlet İngiltere'dir. Toplam ithalatın %56'sı bu devletle yapılmaktadır. Daha sonra gelen devletler ise %15 ile Avusturya, %6 ile Fransa, %5,5 ile Belçika, %3 ile Rusya, %2 ile Almanya'dır.

Amerika Birleşik Devletleri ile herhangi bir ticari münasebet 1888 yılı için yoktur. Daha önceki yıllarda bölgeye petrol ithal etmişse de 1888 yılına gelindiğinde kalitesi yüksek fakat fiyatı pahalı Amerikan petrolü, düşük kaliteli fakat ucuz Rus petrolü ile rekabet edememiş ve pazarı terk etmek zorunda kalmıştır.

2 Kasım 1889 Tarihli Rapor (Despatches form U.S. Consuls in Sivas ,1889f)

Konsolosun daha önce bahsedilen raporlarında görüldüğü üzere Osmanlı Devleti, tarım alanında da çağdaşı devletlerin çok gerisindedir (Güran, 1987: 225-303). İlkel metotlarla işlenmeye çalışan topraktan istenilen verim alınamadığı gibi ulaşımda yaşanan sıkıntılar da elde edilen ürünün ticari değer kazanmasına mani olmaktadır.

Tanzimat ile birlikte ziraat alanında da yenilikler yapılmasına karar verilmiştir. Gerek üretim metodunun geliştirilmesi gerekse ticari getirisi yüksek ürünlerin ekiminin çiftçiye öğretilmesi için çalışmalar yapılmıştır. Bu amaçla 1847'de Osmanlı Devleti'nin ilk çağdaş zirai eğitim kurumu olan *Ziraat Mektebi* açılmıştır (Yıldırım, 2008: 225).

Devlet ayrıca model çiftlikler açarak çiftçinin eğitimini sağlamayı hedeflemiştir. Konsolosun verdiği bilgilere göre bu amaçla Sivas'ta da bir çiftlik kurmuştur. Rapora göre; 1400 dolar harcanarak getirtilen tarım aletlerinin büyük kısmı Amerikan yapımıdır. Makinaların büyük ölçüde tamamlanmış olmasına rağmen ıslah edilmiş tohum bulunmamaktadır. Çiftliğin müdürü, konsolosa ulaşarak Amerikan Tarım Bakanlığı'ndan devlet çiftliğinde kullanılmak üzere tohum talebinde bulunmuştur. H. Jewett durumu olduğu gibi merkeze ileterek, bölgenin iklimi hakkında bilgi verdikten sonra, karabuğday, Hint mısırı, balkabağı, kabak, sarı şalgam, pancar, bezelye, yabancı havuç ve kısa yaz dönemlerinde yetişebilecek her türlü sebze tohumunun gönderilip gönderilemeyeceğini sormuştur.

Talep edilen tohumlar, 28 Ocak 1890 tarihinde Sivas'a ulaşmış ve çiftlik müdürüne teslim edilmiştir. Herhangi bir ücret alınmadan çiftliğe hediye edilen tohumlar, Sivas Valisi Memduh Paşa tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Vali, bir de metin hazırlayarak merkeze iletmek üzere konsolosa iletmiştir. Metinde şöyle denilmektedir;

“Tarım Bakanlığı beni Model Devlet Çiftliğinde üretilmek üzere yolladığınız değişik tohumlar konusunda bilgilendirdi. Bakanlığınıza bu konuyu yazma kibarlığınız ve tohumları ekmek üzere Amerika'dan gönderebilme inceliğiniz bizleri çok memnun etti. Gösterdiğiniz bu incelik bakanlığımız tarafından eyaletimiz resmi gazetesinde yayınlanacak ve bu bilgi kamuya açılarak halkın takdirlerini doğrudan kazanmanız sağlanacaktır. Ayrıca bu hediyelerimizi teşekkürümüzün göstergesi olarak kabul ederseniz minnettar olacağız” (Despatches form U.S. Consuls in Sivas, 1890a).

26 Mart 1890 tarihinde gönderilen raporda yer alan bu metne göre Sivas Valisi Mehmet Memduh Paşa, tohumlara karşılık konsolosluğa hediye sunmuştur fakat ne raporda ne de Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde hediyelerle ilgili herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

6 Mart 1890 Tarihli Rapor (Despatches form U.S. Consuls in Sivas, 1890b)

Konsolosun Sivas'ta göreve başlamasından sonra, ülkesinin çıkarları için pek çok konuyu ilgi ile takip ettiği görülmektedir. Bu konulardan, kendisine göre, en önemlisi demiryolu yapımı ve demiryolunun geçeceği yerlerdeki yeraltı ve yerüstü zenginliklerinin tespitidir. Demiryolu ile birlikte ulaşımın kolaylaşmasını Amerika Birleşik Devletleri için fırsata döndürme çabasında olan H. Jewett, bu konudaki ilk raporunu 1 Mart 1888'de, ülkesinin dışişleri bakanlığına yollamıştır. Bağdat Demiryolunun geçeceği yerlerdeki ticari fırsatlarla ilgili olarak merkezi detaylı bir şekilde bilgilendirmiştir (Gül, 2014: 1-16).

6 Mart 1890'da hazırladığı raporda ise demiryolunun Ankara'ya ulaşması neticesinde doğacak fırsatlardan bahsedilmektedir.

İlk olarak demiryolu sayesinde Ankara'nın, Anadolu hâkimiyeti açısından Sivas'tan daha önemli bir noktaya geleceğinden bahsedilmekte ve konsolosluğun Ankara'ya nakledilmesi önerilmektedir. Konsolosluğun Sivas'ta

yalnızca misyonerlerin korunması ile ilgilendiği, taşınması ile birlikte, Sivas'ta bulundurulacak temsilciler ile bu durumun devamının sağlanacağı gibi ticari açıdan da daha aktif hâle gelineceği bildirilmektedir.

Konsolosun ısrarlı önerilerine rağmen Amerika Birleşik Devletleri, 1906 yılı ortalarına kadar Sivas Konsolosluğu'nu açık tutmuştur. Daha sonraki raporların mahiyetindeki değişmelerinde gösterdiği gibi Amerika, bir müddet sonra İç Anadolu bölgesi ile ticaret yapmaktan vazgeçmiş ve misyonerler vasıtasıyla Ermeniler üzerinde yürüttüğü çalışmaları desteklemiştir.

26 Mayıs ve 30 Haziran 1893 Tarihli Rapor (Despatches form U.S. Consuls in Sivas ,1893a)

Israrla başka bir göreve atanmasını talep eden fakat talepleri dikkate alınmayan konsolos Henry M. Jewett, istifa etmiştir. 30 Haziran 1892'de Sivas'a gelen Milo A. Jewett'e görevini devrederek 18 Temmuz'da Sivas'tan ayrılmıştır.

Konsolosluk tarafından yollanan raporlar incelendiğinde Heny ve Milo Jewett'in tatil adreslerinin aynı olduğu görülmektedir. Bu durumdan anlaşılacağı üzere, konsoloslar arasında akrabalık bağı bulunmaktadır.

Milo Jewett'in göreve başlaması ile birlikte rapor numaralandırılmasına yeniden başlanmıştır. Yeni konsolosun raporları incelendiğinde ticari işlerden çok, siyasi işler ile ilgilendiği, özellikle Osmanlı Devleti vatandaşı olan Ermeniler ile sıkı ilişkiler içine girerek, onların işlerini devlet katında takibe çalıştığı görülmektedir. Ticari konular ile ilgili raporlar eskiye nazaran ciddi ölçüde azalmışsa da gönderilmeye devam etmiştir.

Milo Jewett, 4 Nisan 1893'te Dışişleri Bakanlığı tarafından pamuk üretimi ve tüketimi hakkında talep edilen raporu hazırlamış ve 26 Mayıs'ta yollamıştır. Ayrıca 30 Haziran'da Harput'tan gelen rapor da ek olarak yeniden gönderilmiştir.

Rapora göre; kesin istatistiklere ulaşılamamakla birlikte, bölgede pamuk üretimi yapılmamaktadır. Ortalama 10.000 pound pamuğun başka bölgelerden ithali söz konusudur. Fakat Harput'ta pamuk üretilmektedir. Son iki yılın verisinde göre 145.000 pound pamuk üretilmiştir. Üretim miktarlarının az çok tespit edilebilmiş olmasına rağmen, ekilen alanlar hakkında herhangi bir bilgi yoktur.

Hasatla ilgili verilen bilgilere göre, Mayıs ayında pamuk tohumları ekilmektedir. Ekme işlemi yayılarak yapılmaktadır. Daha sonra, zemin ağır çubuklar vasıtasıyla düzleştirilmektedir. Ortalama on günde bir bitkiler sulanmaktadır.

Ekim ve hasat döneminde kadınlar ve çocuklar dâhil olmak üzere bütün aileler tarlalarda çalışmaktadır. Modern tarım olmadığından bütün işler elle yapılmaktadır. Son iki yıl içerisinde çırçır makineleri sınırlı olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Harput bölgesinde üretilen pamuğun dörtte üçü eyalet içerisinde tüketilirken, kalan dörtte biri diğer bölgelere ihraç edilmektedir.

Üretim genel olarak pamuk ipliği olarak yapılmaktadır. Pamuklu kumaş ithalatı önceki yıllarda fazlaca yapılmış olsa da gittikçe azalmaktadır.

Rapor, sosyal hayat hakkında da bilgiler vermektedir. Buna göre Türk köylülerinin giysilerinin neredeyse tamamı pamuktandır. Şehirdekilerin de iç giysilerinin çoğuna yakını pamuktan üretilmiştir. Hemen hemen bütün evlerde dikiş makinası bulunmaktadır ve insanlar kendi giysilerini kendileri dikmektedir. Zaten büyük çoğunluğun yabancı kumaş ve elbiseye verebilecek parası yoktur.

5 Temmuz 1893 Tarihli Rapor (Despatches form U.S. Consuls in Sivas ,1893b)

2 Mart 1893 tarihinde Malatya’da, merkez üssü Çelikhan-Gölbaşı olan, Richter ölçeğine göre 7.1 büyüklüğünde deprem meydana gelmiştir (<http://www.mta.gov.tr>, 2015). Çok sayıda can ve yüksek miktarda mal kaybına sebep olan deprem, M. Jewett’in dikkatinden kaçmamıştır. Bölgeye gerçekleştirdiği geziden sonra hazırladığı raporu ülkesine yollamıştır.

Depremın sebep olduğu yıkım hakkında detaylı bilgilerin yer aldığı raporda; soğuklar bastırmadan yardımların tamamlanamaması durumunda can kaybının yüksek olacağına özellikle dikkat çekilmektedir. Ayrıca depremin kapsadığı alan hakkında da bilgiler verilmektedir. Deprem 17 ilçeyi, Malatya ve Adıyaman’a bağlı hemen hemen bütün köyleri etkilemiştir. Bölgedeki evlerin çoğu duvarları kesme taşlardan oluşan, iç ve dış kısmı çamurla sıvanmış, çatısı ağaçlardan oluşan ve depreme dayanaksızdır.

Deprem neticesinde 913 kişi hayatını kaybetmiştir. Ayrıca 9.700 civarında at, büyükbaş hayvan ve koyun telef olmuştur. Malatya ve Adıyaman’da 2.000 kadar ev yıkılmış, 3.000 kadarı oturulamaz hâle gelmiş ve birçok okul ve kamu binası yıkılmıştır.

En az 25.000 kişi, evsizlikle mücadele etmek zorundadır. Yakın zamanda bu durumu çözümü için herhangi bir tedbirin alınmadığı görülmektedir. Artçı sarsıntıların devam etmesi nedeniyle hasar görmüş evler de kullanılmadığı gibi, yenilerinin inşasına başlamak da mümkün değildir.

Osmanlı Devleti, 219 adet ordu çadırı ve pamuklu kumaştan yapılan barınak yollamıştır. 4.000 kişiye yetecek ekmeğin dağıtımını yapılmaktadır. Sultan II. Abdulhamid’in kendi hazinesinden yaptığı 1.300 dolarlık katkı neticesinde toplanan yardımlar 20.000 dolara ulaşmıştır. Bu miktar ancak geçici ihtiyaçları karşılayabilecek kadardır.

Zaten fakir olan halk, deprem yüzünden kaybettiklerini yerine koyabilecek durumda değildir. Açıkta kalanların barındırılması için acilen 5.000 evin inşası gerekmektedir ki halkın bunun için harçayabilecek parası bulunmamaktadır.

SONUÇ

19. yüzyıl sonlarında ülke dışından gelerek Sivas'a yerleşmiş ve yıllarca Sivaslılarla iç içe yaşamış olan Henry ve Milo Jewett'in, Sivas ve havalisi hakkında verdiği bilgiler doğrulamaya muhtaç olsa da dönemin yaşam şartlarını ve yabancı ülkelerin Osmanlı Devleti'ne bakış açısının değerlendirilmesi hususunda önemli bilgiler içermektedir. Özellikle Henry Jewett'in konsolosluğu döneminde Sivas'ın sosyal, kültürel ve ekonomik durumu ile ilgili ciddi raporların hazırlandığı görülmektedir. Milo Jewett'in konsolosluğa atanmasından itibaren raporların üzerinde durduğu konular değişmiştir. M. Jewett, daha çok siyasi konularda raporlar hazırlayarak, özellikle Ermeni meselesi ile ilgili olarak, ülkesini bilgilendirme yoluna gitmiştir.

Yukarıda içerikleri hakkında bilgi verilen raporlar bütün olarak incelendiğinde, Sivas vilayeti ve bölgede yaşayan insanların genel profili ortaya çıkmaktadır. Buna göre, Sivas halkının yaşam seviyesinin çok düşük olduğu görülmektedir. Rüşvetin, kayırmanın, yolsuzluğun ayyuka çıktığı bir dönemde halk, hayatını devam ettirme çabasıdadır.

Köylülerin temel geçim kaynağı tarımdır. Ekip biçme işi ilkel yöntemlerle yapılmaktadır. Elde edilen ürünün bir kısmı aşar vergisi olarak devlete verilmektedir. Fakat vergi toplanması sırasında, kişilerden kaynaklı suiistimler, halkın daha fazla vergi vermeye zorlanmasına neden olmaktadır. Diğer taraftan köylünün önemli bir kısmı büyük tüccarlara borçlu olduğu için ürününü ya borcu karşılığı ya da cüzi bir miktara tüccarlara satmak zorunda kalmaktadır. Bütün bu sıkıntılar içerisinde olan köylüler H. Jewett tarafından "*dürüst, barışçı, yasalara itaatkâr*" olarak tarif edilmektedir.

Sivas vilayeti genelinde ticaretle uğraşan Türk sayısı yok denecek seviyededir. Ticaretle uğraşanlar ise dericilik, silahçılık, eğercilik gibi gayrimüslimler tarafından pek tercih edilmeyen alanlarda faaliyet göstermektedir. Vilayetin ticari hayatı Ermenilerin elindedir. H. Jewett, vilayet genelindeki ticari çıkarların tamamının Ermenilerin elinde olduğu bilgisini vermektedir.

Raporlardan anlaşıldığı üzere, Sivas vilayeti genelinde çok sayıda maden yatağı bulunmaktadır. Devlet tarafından işletmeye açılmış maden bulunmamaktadır. İmtiyaz sahibi devletler tarafından işletilen madenler varsa da Türkler ancak madenci olarak bu işletmelerde görev alabilmektedir.

Sivas Vilayetinin en büyük problemi ise ulaşım olarak tespit edilmiştir. Ulaşımın yetersizliği nedeniyle üretilen mallar ticari değer kazanamamaktadır.

Sonuç olarak 19. yüzyıl sonlarında; gayrimüslimlerin ticarete hâkim olduğu, dar gelirli halkın açlık sınırında yaşadığı, maden potansiyelinin ortaya çıkarılmadığı, ulaşım açısından ciddi sıkıntılar yaşayan, çağının çok gerisinde kalmış bir Sivas portresi ortaya çıkmaktadır.

Araştırmaya konu olan dönem, Sivas'ta Ermeni faaliyetlerin ayyuka çıkmasından hemen öncesini kapsamı açısından önemlidir. Yaşanan bu sıkıntıların yanına, yabancı devletlerin de katkısıyla, Ermeni meselesinin eklenmesi portrenin daha da karışık hâle gelmesine neden olacaktır.

KAYNAKÇA

1. Amerika Birleşik Devletleri Sivas Konsolosluğu'na Ait Arşiv Belgeleri

- Despatches form U.S. Consuls in Sivas. (1886a). Micro Copy No. T681. Rol No. 1, V.1. R. 1
- Despatches form U.S. Consuls in Siva. (1886b) Micro Copy No. T681. Rol No. 1, V.1. R. 4
- Despatches form U.S. Consuls in Sivas. (1887a). Micro Copy No. T681. Rol No. 1, V.1. R. 13
- Despatches form U.S. Consuls in Sivas. (1887b). Micro Copy No. T681. Rol No. 1, V.1. R. 15.
- Despatches form U.S. Consuls in Sivas. (1887c). Micro Copy No. T681. Rol No. 1, V.1. R. 23.
- Despatches form U.S. Consuls in Sivas. (1887d). Micro Copy No. T681. Rol No. 1, V.1. R. 28.
- Despatches form U.S. Consuls in Sivas. (1888). Micro Copy No. T681. Rol No. 1, V.1. R. 42.
- Despatches form U.S. Consuls in Sivas. (1889a). Micro Copy No. T681. Rol No. 1, V.1. R. 53
- Despatches form U.S. Consuls in Sivas. (1889b). Micro Copy No. T681. Rol No. 1, V.1. R. 62.
- Despatches form U.S. Consuls in Sivas. (1889c). Micro Copy No. T681. Rol No. 1, V.1. R. 63.
- Despatches form U.S. Consuls in Sivas. (1889d). Micro Copy No. T681. Rol No. 1, V.1. R. 64.
- Despatches form U.S. Consuls in Sivas. (1889e). Micro Copy No. T681. Rol No. 1, V.1. R. 65.
- Despatches form U.S. Consuls in Sivas. (1889f). Micro Copy No. T681. Rol No. 1, V.1. R. 70
- Despatches form U.S. Consuls in Sivas. (1890a). Micro Copy No. T681. Rol No. 1, V.1. R. 81
- Despatches form U.S. Consuls in Sivas. (1890b). Micro Copy No. T681. Rol No. 1, V.1. R. 79.
- Despatches form U.S. Consuls in Sivas. (1893a). Micro Copy No. T681. Rol No. 1, V.1. R. 20-21.
- Despatches form U.S. Consuls in Sivas. (1893b). Micro Copy No. T681. Rol No. 1, V.1. R. 23.

2. Kitap ve Makaleler

....., *Naval Documents Related to the United States Wars with the Barbary Powers (1939)*, Vol. 1, Part 3, , Washington: United States Government Printig Office.

Açıkses, E. (2003). *Amerikalıların Harput'taki Misyonerlik Faaliyetleri*. Ankara: TTK.

Akdes, N. K. (1964). "Berberi Ocakları ile Amerika Birleşik Devletleri Münasebetleri (1774-1816)." Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları, C. II, S. II, :175-213.

Bulut, S. (2010). *Atatürk Dönemi Türkiye-ABD İlişkileri (1923-1938)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi

Daşcıoğlu, K. (2005). "Osmanlı Döneminde Rüşvet ve Sahtekarlık Suçlarına ve Bunlara Verilen Cezalar Üzerine Bazı Belgeler." *Sayıştay Dergisi*, 59, 119-124.

Erol, M. (1979). "Amerika'nın Cezayir ile Olan İlişkileri (1785-1816)." *İÜEF Tarih Dergisi*, 32, 689-730.

Erol, M. (1980). "Amerikan Trablusgarp Elişkileri." *Ankara Üniversitesi Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 13(24): 129-155.

- Erol, M. (1982). "Amerika'nın Tunus ile Olan İlişkileri." Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi (A.Ü.D.T.C.F), 30(1-2): 115-128,
- Gül, A. (2009). "Osmanlı Devleti'nde Kuraklık ve Kıtlık." Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(9): 144-158.
- Gül, O. K. (2014). "Bir Amerikalı Diplomatın Gözüyle Bağdat Demiryolu Projesi (ABD Sivas Konsolosu Henry. M. Jewett'in Raporu)." Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, 11(41): 1-16.
- Güran, T. (1987). "Osmanlı Tarım Ekonomisi 1840-1910", *Türk İktisat Tarihi Yıllığı*, s:225-303.
- Howard, H. N. (1976). "The Bicentennial in American-Turkish Relation." Middle East Journal, 30(3): 291-310.
- Kahraman, K. (1993). "Cezayir.", *DİA*, 7, 487-489.
- Keleş, E. (2005). "Tanzimat Dönemi'nde Rüşvetin Önlenmesi için Yapılan Düzenlemeler (1839-1858)." Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, 4(38): 259-280.
- Kıvrım, İ., Elmacı, S. (2011). "Osmanlı Döneminde Amasya'da İpekçilik." Turkish Studies, 6(4): 715-728.
- Şimşir, B. (1985). "Ermeni Propagandasının Amerika Boyutu Üzerine." Tarih Boyunca Türkler'in Ermeni Toplumu ile İlişkileri Sempozyumu s:79-124.
- Yıldırım, M.A (2008). "Osmanlı'da İlk Çağdaş Zirai Eğitim Kurumu: Ziraat Mektebi (1847-1851), OTAM, S. 24, s. 223-240.
- Yılmaz, M. (1998). "Konya ve Havalisinde 1303 (1887) Kıtlığı ve Alınan Bazı Tedbirler." İpek Yolu, Konya, Özel Sayı s.135-146.
- Yiğit, A. A. (2005). "Tarihî Süreci Işığında Kelkit Vadisi ve Sivas-Şebinkarahisar-Giresun Ticaret Yolu.", Orta Karadeniz Sempozyumu Sempozyumu, Ed.: B. Yediyıldız, H. Kaynar, S. Küçük, s. 479-494.
- Kurat, A.N. (1964). "Berberi Ocakları ile Amerika Birleşik Devletleri Münasebetleri (1774-1816)", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları, C. II, S. II, :175-213.

EXTENDED ABSTRACT

Through the end of the 19th century, The Ottoman Empire was having troubles in almost every aspect. Especially, the deterioration in the administrative and economic system had severe and adverse effects on the people living in Anadolu.

In such a period, missionaries were working actively in all parts of Anadolu and Foreign States were opening up new consulates. In 1886, American Consulate in Sivas was established so as to make things easier for the missionaries working in Sivas and to benefit from the trade in the region.

The consulate was active between the years 1886-1906, and especially during the first five years the consulate prepared important reports about the economic and social life in Sivas.

These reports gathered many information on various topics such as trade, agriculture, husbandry, clothing, working-life, mineral deposit and transportation.

Outsider consulates who came to examine Sivas inform us about the administrative structure in Ottoman Empire, life-styles of the people in Sivas and the social life.

The first report was prepared on May 26, 1887. Among consular documents, this is the most comprehensive report on the social and economic life. In general, the province's population, agricultural activities, the manufacturing sector, living standards and the markets, marketing price of merchandise, the transport, employment, imports and exports, mineral deposits in the region and their managements, possible commercial opportunities for and the United States have been mentioned.

US authorities having an idea on the region have begun to demand the reports that they demand later more specific and more specifically targeted.

Report dated September 28, 1887 is directly related to the agricultural sector. The lifestyle of the villagers, the taxation system of the products and land ownership are informed.

Reports dated November 4, 1887 and May 17, 1888 are on mineral deposits in the area, mining and mining establishments of foreign countries. When handled Consul's reports as a whole it can be seen clearly that it showed a special interest in the subject. Locations of mineral deposits within the borders of Sivas province are described in detail in these reports. In addition, detailed information about mines run by foreigners and management systems of these mines were included in the report. In the report, which also said the economic returns from the mines in this sector, it is written that Turks could earn money only as a mine workers.

Reports dated April 5, 1889 mentions a railway planned to construct between Sinop and Sivas and the opportunities to be created. Consul, according to the information obtained from a reliable source with its own words, informed his country Sinop-Sivas railroad would be constructed. In this way, it was foreseen that the lead mine business in Sebinkarahisar would become more profitable, the production of agricultural would increase thanks to the farm machinery sent to the region and the sericulture would revive again in Amasya. Thanks to the railway, it was reported that all of these products would be downloaded seamlessly to the port of Sinop and exports and imports would be very comfortable for US. By sharing all his predictions with top-levels he tried his country to derive benefits from the region.

Three reports were prepared on 22-23-24 in July 1889 successively. The first of these is associated with the carpet industry in the region. Consul provides information about the carpet trade in the region, the carpet looms and the place of people in this trade.

The second report is related with whether irrigated agriculture is performed or not. In report prepared in response to questions of US State Department, it is stated that some farmers rarely made irrigation, but their number is very few.

In the third report, an agricultural production is mentioned. As a result of good weather conditions it was reported that products were well above the average. In addition, consulates sharing various information about villager in the region and their life express that villagers who are mixed up between tax burden and merchant unscrupulousness are fighting for their life.

Reports dated August 10, 1889 includes information about commerce in Samsun and around. It appears from the report, the United States is prepared to engage in business ventures in the Anatolian port. Instead of come

to the region with their eyes closed, thanks to the consul they want to be informed about potential commercial interest. Report demanded for this purpose was prepared by consul H. Jewett and was sent.

According to the information given by the Consul it seems as if UK dominated the commerce in the region overwhelmingly. The nearest competitor of UK dominating 56% of trade of the region is Austria by 15%. These two states were followed by France by 6%, Belgium by 5.5%, Russia by 3% and Germany by 2%. Commercial activity of US is almost none. While low level oil trade experienced in previous years, it was forced to leave the market by not being able to compete with cheap oil in Russia.

The report dated March 26, 1890-November 2, 1889 – was related to the seed demand in sample agricultural farm established in the region. By referring to the consul, the director of the farm established by the Ottoman Empire asked if he could ask seed from his country. As a result of the positive response seed demand took place. After a 4-month period, seeds reached to Sivas. This situation has been well received by local authorities and presented special gifts to the consul, not only was thanked verbally, but also thanked with newspaper ads.

Report dated March 6, 1890 is related to Sivas rather than Ankara. Because the railway would reach Ankara, it is asked to move the consulate to Ankara. In support of this thesis, it is also mentioned Ankara's strategic and economic importance.

26 May-30 June 1893 report was prepared by Milo Jewett who was appointed in place of Henry Jewett that resigned. US information on cotton production and consumption in the region is given in the report on the State's request. The report prepared upon US desire gave information about cotton production and consumption in the region.

The latest report prepared on Economic and social content by the Sivas consular of US is dated July 5, 1893. It was mentioned an earthquake read as 7.1 on Richter Scale occurred in Malatya and incidents experienced after that. Consul going to the region after the earthquake shared detailed information about the condition of the people and their necessities with superiors.